

Τριάντα έξι χρόνια είχαν περάσει από την πρώ τη (μου) ανάγνωση. Όλως προσφάτως μάλιστα, βρήκα, σφηνωμένη μέσα στις σελίδες του, την κάρτα με τις ευχές για “χρόνια πολλά & καλά” ένεκα της γενεθλίου επετείου. Από την Μάνα μου.

Φθινόπωρο του '77 ήταν και η “Χαμένη Άνοιξη”, ήδη είχε τυπωθεί πέντε εκδόσεις στους πρώτους δώδεκα μήνες κυκλοφορίας της. Ορατή και η τιμή της. Διακόσιες. Δραχμές βέβαια! Τόσο στοίχιζαν τα αντίστοιχα βιβλία τότε. Όχι 12 ή 14 ευρώ, δηλαδή πέντε χιλιάδες δραχμές.

Το πόνημα του Στρατή Τσίρκα (Γιάννης Χατζηανδρέας στα εκτός λογοτεχνίας) ανήκει σε εκείνα που ενδεχομένως ο χρόνος να σβήσει από το μνημονικό σου, κάτι από την πλοκή, τα τεκταινόμενα, από το περιεχόμενό του, αλλά δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι αφήνει στη ψυχή σου ένα σημάδι, ένα στίγμα που θα σε συνοδεύει εφόρου ζωής. Αν, ασφαλώς, πορεύεσαι στη ανθρώπινη, τη φωτεινή όχθη του ποταμού.

Το ξαναδιάβασα πριν λίγες μέρες, θες από ένα παιχνίδι της τύχης(;) μήνα Ιούλιο. Ασφαλώς και θυμάμαι ελάχιστα πράγματα από εκείνον το μακρινό, φλογερό Ιούλιο του '65. Στα οκτώ σου (χρόνια), τέτοια θέματα είναι θολά.

Το φθινόπωρο του '77 όμως, έβαλε πολλά πράγματα στη θέση τους και πέρα από την συναισθηματικά φορτισμένη μυθιστορηματική του πλοκή, προσέθεσε πληροφορίες και απόψεις για μια χρονική περιοχή που ναι μεν ζούσα αλλά λόγω ηλικίας δεν γνώρισα.

Στην εποχή μας πια, εννοείται ότι διαβάζεται με την ίδια επιθυμία, ενώ φέρνει μια αναθεματισμένη απαισιοδοξία για τον θαυμαστό τρόπο που ο συγγραφέας αφουγκράζεται τα πρώτα σημάδια ενός πελώριου κύματος, που έρχεται και έρχεται και ακόμα έρχεται.

Αντιγράφω (σε μονοτονικό):

“Σε ποιό μέρος του κόσμου μπορείς να γυρίζεις τη νύχτα, και να είσαι ήσυχη πως κανείς δεν πρόκειται να σε πειράξει; Είναι άκακοι, όχι γιατί φοβούνται το νόμο, αλλά γιατί έχουν φιλότιμο, σέβονται τον άνθρωπο. Αυτό θα αλλάξει φίλε μου; Πρέπει πρώτα να αλλάξει το

περιβάλλον που τους έπλασε: το κλίμα και το φώς, η θάλασσα, και τα βουνά, οι νερατζιές, τα πουριά, ή ώχρα, το θυμάρι, όλα όσα ταίριαξαν τόσο σωστά στα μέτρα του ανθρώπου. Και πως θα αλλάξουν έτσι μονομιάς οι άνθρωποι; Με τη σοφή καρδιά τους, τη λεβεντιά, το λαϊκό πολιτισμό, που κουβαλούν από γεννησιμιού τους;”

Βάζει τόσο εύστοχα τα ερωτήματα, χρησιμοποιώντας τόσο πετυχημένες έννοιες με λέξεις σύμβολα. Ο συγγραφέας οποίος ευτύχησε να μην ζήσει την “Αλλαγή”, τον “εκσυγχρονισμό”, την “ευρωπαϊκή ολοκλήρωση”, το “θαύμα των Ολυμπιακών αγώνων” όλο το ψέμα, όλο το μεγαλειώδες φιάσκο, τη φούσκα της μεταπολίτευσης και της καταναλωτικής λαίλαπας με δανεικά.

Το είδε όμως να έρχεται και το καταγράφει με τρόπο σπαραξικάρδιο:

“Θέλουν την Ελλάδα πόρνη να τους ανοίγει τα σκέλια στην ποδιά της Ακρόπολης να προμηθεύει μισοτιμής το ρίγος της αμαρτίας στις μαραγκιασμένες από τον πουριτανισμό ψυχές τους. Μας θέλουν γκαρσόνια ταβερνιάρηδες μαστροπούς βαρκάρηδες επιβήτορες καμπαρετζήδες μπουζουξήδες χασισέμπορους αχ αμάν αμάν και συρτάκι αμέ και Ζόρμπα δη Γκρηκ κι αυτοί ν αρμέγουν τον τόπο το κρασί το λάδι τα πορτοκάλια τις ντομάτες τα ροδάκινα το βαμπάκι τα μάρμαρα το βωξίτη το λιγνίτη τα μεταλλεύματα και τον ιδρώτα του κόσμου. Κοίτα που καταντήσαμε κάθε πολιτικός και κόκκινο φανάρι στην πόρτα του και το όνομά του φωτισμένο σε ταμπελίτσα πλάι στο κουδούνι.”

Να μην λησμονούμε ότι το βιβλίο ολοκληρώθηκε το '76 και ο Τσίρκας βάζει τον ήρωά του να μονολογεί, για ένα δυαράκι που νοίκιασε και εξόπλισε που “έβλεπε στο δασάκι του Αγ. Χαράλαμπου, περιοχή Χίλτον”: *“Νεόπλουτος, αυτό ήμουν, μην το συζητάς! Ξανακοίταξα γύρω μου: όλα φτηνά ευκολοτσάκιστα, κι απρόσωπα, δίχως ιστορία και δίχως μέλλον.”*

Εκφράζει μια απόγνωση ο συγγραφέας και το κάνει περίτεχνα, τη σβήνει μέσα στον έρωτα, την βαφτίζει στη λαϊκή αγωνιστικότητα, την απογειώνει στα αδιέξοδα.

“Εδώ τελειώνει η Άνοιξη της Αθήνας. Η πιο ανοικτή πόλη του κόσμου... Δεν ήταν παρά ένα ξεγέλασμα χαράς. Ο Σίσυφος Λαός.”

Η “Χαμένη Άνοιξη” καλύπτει είκοσι μέρες του Ιουλίου του '65, από τις 4, μέχρι της 23 του μήνα όταν και τελείται η ταφή του Σωτήρη Πέτρουλα. Ο Τσίρκας είχε πει για τις συγγραφικές δυσκολίες που αντιμετώπισε στη σύνθεσή της.

«Στη Χαμένη Άνοιξη, δυσκολεύτηκα πολύ περισσότερο. Και δυσκολεύτηκα γιατί ήτανε πολύ κοντά τα γεγονότα. Είναι φοβερός ο φόβος, που καταλαμβάνει τον γράφοντα, της κριτικής των παρόντων, των ανθρώπων που έχουνε ζήσει το ίδιο γεγονός. Φοβερός ο πανικός. Πάει! Θα μου πει εδώ ότι δεν είναι έτσι τα πράγματα... Η κηδεία του Πέτρουλα π.χ. Είναι φοβερό, προσπαθώ όσο μπορώ να είμαι μέσα στην καλλιτεχνική αλήθεια και ταυτοχρόνως να είμαι και στην αλήθεια της πραγματικότητας, δηλαδή να μην διαστρεβλώσω γεγονότα, ή πρόσωπα ή χαρακτήρες. Λοιπόν στη Χαμένη Άνοιξη ήτανε πιο δύσκολο το προχώρημα, ίσως αυτό να είναι και ζήτημα ηλικίας. Γέρασα, και δεν γράφω όπως άλλοτε, ξέρω γω;».

Ατυχώς ο συγγραφέας, δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τη σχεδιασμένη τριλογία “Δίσεχτα χρόνια” της οποίας το πρώτο τμήμα ήταν η “Χαμένη Άνοιξη”. Τον Ιανουάριο του '80, λίγο πριν τα 69 του χρόνια αφήνει την τελευταία του πνοή στο Ιπποκράτειο της Αθήνας “της πιο ανοικτής πόλης του κόσμου”.

Η “Χαμένη Άνοιξη” όμως, είναι εδώ, ανάμεσά μας και θα παραμείνει μια αιώνια παρακαταθήκη να μας θυμίζει τα μεγάλα χαμένα στοιχεία των Ελλήνων και της Ελλάδας.